

МОВА І КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ЖИТТІ ПРОФЕСІЙНОГО ФІНАНСИСТА

Постановка проблеми. Оволодіння мовою і культурою мовлення на сучасному етапі розвитку людства є вкрай важливою проблемою в житті кожного професійного фінансиста.

Аналіз публікацій. Питання мовної культури були об'єктом наукової уваги в лінгвістиці, їх розглядали відомі мовознавці, зокрема, І. Огієнко, О. Потебня, В. Виноградов. Пізніше фахівці в галузі державного управління й мовознавства – Н. Бабич, В. Князев, І. Плотницька, П. Редін, С. Шумовицька – наголошували на необхідності визначення оптимальної мовленнєвої поведінки в певній ситуації, звертали увагу на важливості культури мовлення в професійно-кваліфікаційній характеристиці фахівців будь-якого профілю.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні значення культури мовлення, аналізі культури мовлення професійного фінансиста, визначенні основних помилок.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Мова – це невід'ємна ознака людського колективу. Вона з'явилась в людському суспільстві в умовах спільної трудової діяльності на початковому етапі розвитку людства. У сучасному житті по-новому розглядаються питання функціонування мови.

Слово, мова – показники загальної культури людини, її інтелекту, мовної культури. За В. Радчуком, «слово – візитна картка віку, професії, соціального стану» людини. Мовна культура шліфується і вдосконалюється у процесі спілкування, зокрема під час виконання професійних обов'язків. Вона виявляється у володінні професійною мовою, вмінні висловлюватися правильно, точно, логічно, майстерно послуговуватися комунікативно виправданими мовними засобами залежно від мети і ситуації спілкування [6, с. 1].

Культура мови – галузь мовознавства, що займається утвердженням (кодифікацією) норм на всіх мовних рівнях. Використовуючи відомості історії української літературної мови, граматики, лексикології, словотвору, стилістики, культура мови виробляє наукові критерії в оцінюванні мовних явищ, виявляє тенденції розвитку мовної системи, проводить цілеспрямовану мовну політику, сприяє втіленню норм у мовній практиці. Культура мови має регульовальну функцію, адже пропагує нормативність, забезпечує стабільність, рівновагу мови, хоча водночас живить її, оновлює. Вона діє між літературною мовою і діалектами, між усною і писемною формами [2, с. 48].

Культура мовлення – це дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання і побудови висловів, точність, ясність, чистота, логічна стрункність, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету.

Культура мовлення передбачає:

- 1) знання норм літературної мови;

2) уміння добирати точні й доречні в конкретній мовній ситуації слова і вирази;

3) виразність мовлення, яке досягається використанням мовних засобів і засобів поза мовних: жестів, міміки, інтонації, темпу, тембру, пауз [3, с.54].

Академік Л.В.Щерба писав: «Коли відчуття норми виховане у людини, вона починає відчувати всю красу обґрунтованих відступів від неї». Щоб виховати в собі відчуття норми, потрібно стежити за тим, як її дотримують авторитетні в цьому відношенні люди: лінгвісти, письменники, дипломати, диктори; уважно і вимогливо стежити за власним мовленням; частіше заглядати до словників і довідників.

Професійна культура фінансиста – це не тільки все те, що створено руками й розумом людини, а й вироблений роками спосіб суспільного поведіння, що відтворюється в конкретних ділових ситуаціях, де культура мовлення фінансиста виступає його духовним обличчям.

Фахівець високого рівня повинен з легкістю оперувати словами, точно висловлювати свою думку, вміти підбирати із декількох варіантів найточніший, щоб підкреслити свою конкурентоспроможність та професіоналізм. Майстерність мовлення фахівця оцінюється правильністю, ясністю, виразністю, вмінням говорити по суті. Під правильністю слід розуміти дотримання мовних норм у вимові, словотворенні, слововживанні, поєднанні слів і їхнього зв'язку в реченні [4, с. 8].

Науково-технічний прогрес, зокрема комп'ютеризація усі галузей науки й техніки, перебудова соціально-економічної й політичної систем в Україні наповнюють мову сучасними поняттями, термінами, зумовлюють динаміку творення нових власне українських слів і запозичення іншомовних. Разом із зростанням рівня фахових знань представників різних професій, і фінансистів зокрема, підвищуються й вимоги до їхньої мови [1, с.7].

Кожен фінансист повинен уникати порушень культури мовлення. Прийнято вважати порушеннями надмірні докази загальновідомих істин, помилкову новизну ідей, коли автор говорить про щось відоме як про нове, настирливе повторення будь-якого затвердження. Основою мовленнєвої культури фінансиста є грамотність, тобто дотримання загальноприйнятих літературних норм у використанні лексичними, фонетичними, морфологічними, синтаксичними і стилістичними засобами мови. Та цим поняття мовленнєвої культури не вичерпується. Мовлення має бути не тільки правильним, а й лексично багатим, синтаксично різноманітним. Щоб цього досягти, необхідно дотримуватись норм літературної мови, користуватися словниками, вдумливо читати політичну, економічну, наукову літературу, звертаючи при цьому увагу на вживання окремих слів, на особливо вдалі висловлювання, на побудову речень. Потрібно активно розвивати своє мовлення: вчитися усно і письмово викладати свої думки, виправляти себе, правильно будувати сказане, шукати найкращі й найдоцільніші варіанти висловлювання [5, с. 36].

У своїй професійній комунікації фінансисти часто не дотримуються культури мовлення. Можна виділити такі їх помилки:

1. Неправильний вибір слова (лексичні помилки), який пов'язаний:

а) із недбалим ставленням до слова: «*Без всякого сумніву*», «*Беушне обладнання*»;

б) із вживанням зайвих слів: «вільна вакансія», «моя автобіографія», «в лютому місяці»;

в) зі змішуванням паронімів (близьких за звучанням слів): «В інший час» (замість «іншим часом»); «в цей день» (замість «цього дня»); громадський – громадянський тощо;

г) з нерозумінням значення слова: відносини – взаємини – стосунки – відношення – ставлення; вірно – правильно).

2. Помилки у вимові слів (орфоепічні помилки). Вони зводяться донеправильної вимови звуків і їх поєднань, помилок у наголошуванні: *грати – грати, можно – можна, вантащик – вантажник*. У деяких словах іншомовного походження зустрічається помилка нарощування складності: *вимовляють «компе[н]тентний» замість компетентний, «е[к]скорт» замість ескорті* т.д.

3. Граматичні помилки в словах (вибір правильного закінчення, синтаксичної форми): *відповідно до – згідно з; говорити українською, по-українськи (а не «на українській»); пане Олеже (а не «пан Олег»), опанування дисципліни, курсу але оволодіння знаннями* тощо. У виступах сучасних фінансистів зустрічається багато цифр. Під час відмінювання складених числівників змінювати слід кожне слово, хоча часто в них змінюють лише останню частину: «більше вісімсот двадцяти чоловік». Правильно: «більше восьмисот двадцяти чоловік». У датах число відмінюється, а назва місяця – ні: до сьомого грудня. Часто допускають помилки при утворенні ступенів прикметників.

4. Неправильна побудова речень.

а) Помилки у керуванні, які полягають в тому, що кероване слово стоїть не в тому відмінку, якого вимагає залежне: «*висловлюю впевненість вперемогу*» (потрібно в перемозі); «*я вам гарантую про те, що...*» (правильно: *я вам гарантую, що...*).

б) Нагромадження підрядних означальних речень зі словом «який»: «*Інфляція і безробіття, які є найважливішими ознаками загальної макроекономічної нестабільності, які потребують негайного вирішення з боку урядів*».

в) Неправильний порядок слів у реченні: «*Держава у своїй економічній діяльності прагне забезпечити стабільне економічне зростання*».

г) Неправильне використання дієприслівникового звороту. Порівняємо: «*Проводячи розслідування, виявилася необхідність додаткових матеріалів*». Слід сказати: *Проводячи розслідування, ми виявили... або Під час проведення розслідування виявилось*.

Нормативний аспект культури мови – один із найважливіших, але не єдиний. Можна, не порушуючи норми української літературної мови, справити негативне враження на співбесідника. Мова має величезний запас мовних засобів, якими треба послуговуватися, враховуючи ситуацію, сферу спілкування, статусні ознаки співбесідників. Усі ці засоби мають бути мобілізовані на досягнення комунікативної мети. Ці питання передовсім становлять комунікативний аспект культури мови [6, с. 2].

Важливим критерієм професіональності фінансиста є знання свого фаху, рівень володіння професійною термінологією. Також основною складовою діяльності будь-якого фахівця є комунікативна компетенція, яка належить до ключо-

вих професійних характеристик. Вона містить три компоненти: робота з документами, вміння вести міжособистісний і соціальний діалог, виступати публічно.

Культура мовлення тісно пов'язана й з культурою мислення. Адже якщо фінансист чітко, логічно мислить, тоді й мовлення у нього зрозуміле, логічне.

Якщо у людини немає логічної думки, якщо вона говорить про те, чого не розуміє або не знає, тоді й мовлення в неї плутане, беззмістовне, захаращене зайвими словами [5, с.37].

Шляхи підвищення культури мовлення:

1) свідомо і відповідально ставитися до слова;

2) стежити за своїм мовленням, аналізувати його, контролювати слововживання, у разі потреби перевіряти за відповідним словником; навчитися чути себе, таким чином виробляти чуття правильного мовлення;

3) створити настанову на оволодіння нормами української літературної мови, на удосконалення знань. Для цього звертатися до правопису, посібників, довідників, читати самостійно, стежити за змінами норм;

4) читати художню літературу – джерело збагачення мовлення, записувати цікаві думки майстрів слова, вчити напам'ять афоризми, вірші. Таким чином можна збагатити лексичні запаси, пізнати красу і силу слова, його змістові тонкощі, набути досвід образно-стилістичного слововживання.

5) активно пізнавати світ, культуру, розвивати здібності до наук – це підвищує інтелектуальний рівень особистості та віддзеркалюється у мовленні;

6) оволодівати жанрами інших стилів. Потрібно однаково добре вміти написати вітальну листівку, заяву, доручення, листа на електронну пошту, підготувати науковий реферат чи публічний виступ та ін.;

7) удосконалювати фахове мовлення, для цього читати фахову літературу (наукові статті, фахові газети і журнали), постійно користуватися спеціальними енциклопедичними і термінологічними словниками, набувати практики публічних виступів із фахової тематики (використовувати нагоду виступити з рефератом чи з доповіддю на студентській науковій конференції);

8) прислухатися до живого слова «високих авторитетів» на сцені, на трибуні, за кафедрою, у храмі та в інших сферах і дотримуватись найкращі зразки;

9) не піддаватися впливам «модних» тенденцій, аби прикрасити мовлення екзотичним чужомовним словом, «демократизувати» жаргонізмом;

10) намагатися не впасти в крайнощі – не бути ні сором'язливим маломовним мовчуном, ні велемовним самовпевненим балакуном, а говорити тільки тоді, коли є що сказати [2, с. 53].

Висновок з проведеного дослідження. Отже, слова – це оболонка думок. Якщо слова дібрані невдало, найцінніші думки так і залишаться у їх власника. Культура мовлення – це частка загальної професійної культури фінансиста, а її відсутність – свідчення бездуховності і безграмотності людини. Культура мовлення фінансиста полягає в свідомому підборі і використанні тих мовних засобів, які допомагають спілкуванню. Добираючи слова для висловлення думок, оратор, навіть не усвідомлюючи цього, повинен керуватися такими міркуваннями: по-перше, чи підходить слово за змістом; по-друге, чи правильно ми його вживаємо; по-третє, чи доречним воно є в даній ситуації; і, нарешті, чи виразне (точне, влучне) воно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костик Л.Б., Філіпчук М.В., Мороз Т.В. Культура наукової мови: Курс лекцій. – Чернівці: Зелена Буковина, 2011. – 232с.
2. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування: Навч. посіб. / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К.: Каравела, 2005. – 352 с.
3. Олійник О. Ділове спілкування: Навчальний посібник. / О. Олійник. – Красноармійськ: КПДонНТУ, 2009. –380с.
4. Сисоєва Д.О. Мовна культура фахівця у контексті сучасності // IV Міжвузівська студентська науково-практична конференція – Донецьк, ДонНТУ – 2011, – 8-9с.
5. Хміль Ф. І. Ділове спілкування: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Ф. І. Хміль. – К.: «Академвидав», 2004. – 208 с.
6. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням. / С.В. Шевчук., І.В. Клименко. – К.: Алерта, 2011. – 696 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1246122040609/dokumentoznavstvo/osnovi_kulturi_iukrayinskoyi_movi.

*Г. Г. Орлова,
студентка IV курсу факультету іноземної філології,
Запорізький національний університет*

СУТНІСТЬ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПРИЙОМІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Інтеграційні процеси та соціально-економічні зміни, розвиток міжнародних зв'язків України і постійне зростання ролі іноземної мови як засобу спілкування, зумовлюють необхідність застосування нових методів та прийомів у процесі підготовки спеціалістів з певної галузі, щоб вивести освіту на такий рівень, що відповідав би сучасним вимогам. У зв'язку з тим, що іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, стає актуальною позиція, за якої здатність зрозуміти представника іншої культури залежить не тільки від правильного використання мовних одиниць, але й від особливих умінь розуміти норми його культури, у тому числі мовленнєвої поведінки у різноманітних ситуаціях спілкування. Це зобов'язує розглядати іноземну мову як своєрідний інструмент пізнання іншої культури, що висуває на перший план гуманітарної освіти формування у студентів саме комунікативної компетенції.

Концепція такого навчання іноземним мовам передбачає опору на досвід сучасних дидактичної, психологічної та методичної наук, використання якого набуває своєї ефективності тільки за певних умов організації навчального процесу. Дуже широко використовуваним варіантом вирішення зазначеної проблеми є впровадження нових підходів до формування іншомовної комунікативної компетенції. Останнім часом у методиці навчання іноземних мов спостерігається тенденція переходу до інтерактивного підходу, як до найбільш доцільного зважаючи на поставлені цілі [1, с. 21-25].

Насамперед необхідно зазначити, що термін «інтерактивна педагогіка» (Ганс Фріц) відносно новий. Лінгвістичне тлумачення слова свідчить, що поняття «інтерактивність», має корені у англійській мові: *inter* – поміж, серед,